

BRIEFADVIES

1 maart 2012

VLAAMS NME-BELEID VOOR DE TOEKOMST

Mevrouw Joke Schauvliege
Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en
Cultuur
Koolstraat 35
1000 Brussel

Datum uw referentie onze referentie	2 maart 2012 / 02/L17/2012/209
Betreft	Briefadvies "Vlaams NME-beleid voor de toekomst"

Mevrouw de minister,

De Mineraad is naar aanleiding van de bevoegdheidsverschuiving in het kader van het Witboek Interne Staatshervorming bezorgd over de toekomst van het Vlaamse NME-beleid¹. In dit briefadvies geeft de Raad zijn visie op de rol van Vlaamse NME-beleid.

1. Wettelijke grondslag en beleidsachtergrond

Natuurdecreet. Artikel 6 van het Decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu vormt een belangrijke hoeksteen van het Vlaamse NME-beleid – althans voor wat de natuureducatie aangaat. Het beleid inzake natuurbehoud en de vrijwaring van het natuurlijke milieu is met name o.a. gericht op *"(...) het scheppen van een zo breed mogelijk maatschappelijk draagvlak, waarbij educatie en voorlichting van de bevolking inzake natuurbehoud wordt gestimuleerd."*

Dit uitgangspunt wordt verder uitgewerkt in hoofdstuk VII. Artikel 53, §1, eerste lid, legt de algemene basis voor een beleid inzake natuureducatie: *"De Vlaamse regering kan maatregelen nemen om de kennis van de natuur bij de bevolking in het algemeen of bij bepaalde bevolkingsgroepen te bevorderen."* Artikel 53, §2 van hetzelfde decreet betreft de oprichting en erkenning van de natuureducatieve centra. Artikel 53, §3 verschaft ten slotte een rechtsgrond om subsidies te verlenen: *"De Vlaamse regering kan, op de voorwaarden die zij bepaalt, subsidies verlenen voor natuureducatieve infrastructuurwerken en voor projecten inzake natuureducatie die niet reeds ten laste van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap worden gesubsidieerd."*

Regeerakkoord en beleidsbrieven. Hoewel het regeerakkoord 2009-2014 geen referentie naar het Vlaams NME-beleid bevat, is er in de opeenvolgende beleidsverklaringen van de afgelopen jaren telkens wel aandacht besteedt aan NME. In de beleidsvisie 2009-2014 wordt er verwezen naar het belang van het bewustzijn van burgers wat betreft de impact van hun gedrag op natuur en milieu². Operationele doelstelling 141 is integraal gewijd aan NME-beleid en koppelt NME-beleid aan de doorbraak "Groen en dynamisch stedengewest" en het implementatieplan EDO.

In de beleidsbrief voor 2011-2012 heeft u aangegeven dat in 2012 de projecten (1)

¹ NME: Natuur- en Milieueducatie

² Beleidsbrief 2009-2014, p. 17.

Basiscursus natuur- en milieueducatie, (2) EDO³-visieontwikkeling, (3) MOS⁴, (4) Ecocampus, en (5) Speelgroen worden verder gezet. Bovendien neemt u zich voor de interactie met de milieusector (overheid en bedrijven) in 2012 t.b.v. Ecocampus en de educatieve centra verder op te voeren.

NME-Programmabesluit. Het Besluit van de Vlaamse regering houdende de goedkeuring van het Programma Natuur- en Milieueducatie vanaf 1 september 2003⁵ is van onbepaalde duur en voorziet in volgende opdrachten:

1. Beleidsondersteuning en coördinatie inzake NME;
2. Continue opvolging van het NME-veld;
3. Interactieve netwerking inzake NME;
4. Ontwikkelen van innoverende NME-methodieken;
5. Functie als kenniscentrum;
6. Functie als infocentrum/infopunt;
7. Kwaliteitsbewaking.

Beleidsnota. De beleidsnota van de Vlaamse NME-administratie⁶ stelt 16 strategische doelstellingen voorop die uitwerking geven aan de zeven opdrachten die in vorige paragraaf opgesomd stonden. In deze doelstellingen en opdrachten zitten er aanknooppunten vevat waarmee het beleidsveld kan inspelen op de uitdagingen die de Raad onder titel 5 van dit advies formuleert. Zo luidt operationele doelstelling 6 b. "*De NME-dienst stimuleert overleg, afstemming en samenwerking met de andere beleidsdomeinen.*" De beleidsnota bevat bovendien nog een missie en een visie vergezeld van vier richtinggevende principes.

2. Veranderingen in de beleidsarena

De Interne Staatshervorming. De Interne Staatshervorming (IS) is een belangrijke aanleiding om na te denken over de toekomst van het Vlaamse NME-beleid. Doelstelling 62⁷ betreft de bundeling van bovenlokale bezoekers- en NME-centra. In het licht van dit advies acht de Raad het nuttig deze doelstelling te citeren:

D.62. Bundeling van bovenlokale bezoekers- en NME-centra

Principe: Doorheen de tijd ontstonden bovenlokale bezoekers- en NME-centra in het beleidsdomein leefmilieu en dit vanuit diverse initiatieven. Vanuit efficiëntie-oogpunt worden deze centra gebundeld op één niveau (het provinciale) met als opdracht NME aan te bieden, gericht op én het onderwijs en op de diverse doelgroepen toerisme en gezinnen. Zij werken complementair aan en nauw samen met de onmisbare lokale NME-initiatieven vanuit de gemeenten.

Aanpak: Overdracht aan de provincies van de Vlaamse bezoekers- en NME-centra met uitzondering van Groenendaal. De Helix als gewestelijk kennis- en vormingscentrum geeft ondersteuning aan het innoverend NME-gebeuren in Vlaanderen.

Bevoegd minister: Joke Schauvliege

Beleidsdomein: Leefmilieu, Natuur en Energie

³ EDO: Educatie voor duurzame ontwikkeling

⁴ MOS: Milieuzorg op School

⁵ Staatsblad: 18 juli 2003.

⁶ Marc Cherretté, Afdelingshoofd NME, 2009, visie- en beleidsnota Natuur- en Milieueducatie (2009-2014)

⁷ Witboek Interne Staatshervorming, p. 138, 8 april 2011.

3. Het belang van NME en EDO voor de transitie naar een duurzaam Vlaanderen

NME en EDO hebben lerende processen centraal in hun werking staan. Het is de expertise in het fenomeen "leren" die NME en EDO zo belangrijk maken voor andere processen, projecten en beleidsprogramma's.

Effectiviteit. De Minaraad stelt dat NME en EDO een belangrijk onderdeel zijn van het Vlaamse natuur- en milieubeleid, van het Vlaamse onderwijsbeleid⁸ en in toenemende mate van het Vlaamse cultuurbeleid⁹. NME/EDO hebben een uitermate procesmatig karakter waardoor ze vooral op lange termijn effecten sorteren die bovendien niet altijd even goed waarneembaar zijn. Dit betekent niet dat NME en EDO-beleid niet effectief zijn.

Wetenschappelijk onderzoek. De legitimiteitskwestie van het NME/EDO-beleid lijkt niet gestoeld te zijn op wetenschappelijk onderzoek dat geloofwaardige uitspraken doet over de effectiviteit van NME. De Raad stelt vast dat recent een onderzoek werd opgestart dat Milieuzorg Op School (MOS) als case neemt. Het enige andere onderzoek over de effectiviteit van NME waarmee de Raad vertrouwd is, stamt uit Nederland. De Vlaamse Regering kan het onderzoek naar NME/EDO stimuleren en de kwaliteit en op die manier de beleidsrelevantie ervan verhogen.

Verhouding tussen sociale en economische instrumenten. Het leidt geen twijfel dat economische prikkels zoals subsidies of fiscale maatregelen op korte termijn veel effect sorteren en dat ze bovendien relatief gemakkelijk te monitoren zijn. NME (en andere vormen van educatie) kan het aanvaarden van directe maatregelen bevorderen en bijgevolg ondersteunen. Om de samenleving te verduurzamen zijn er echter ook maatregelen nodig die minder direct werken, en NME is daar een voorbeeld van. De Minaraad pleitte in zijn Rio+20-advies¹⁰ voor de noodzaak van een maatschappelijke transitie die verder gaat dan die van een technologische innovatiegolf. Het gaat dan om sociale en culturele transitieprocessen die een samenleving in zijn geheel in beweging brengen. Dergelijke processen kunnen enkel op lange termijn gerealiseerd worden. De transitie-experimenten in het kader van de VSDO¹¹ werden (o.a.) met dat doel opgestart. De Minaraad wil beklemtonen dat een gedegen Vlaams NME/EDO-beleid een belangrijke rol heeft in dergelijke transitie-experimenten. Het Vlaamse beleid zet hier al voorzichtige stappen, zoals uit de beleidsbrief Leefmilieu 2011-2012 blijkt. NME en EDO moet bijdragen aan sociaal kapitaal dat klaar is de transitiebeweging aan te gaan.

4. De rol van een Vlaams NME-beleid

De Minaraad brengt dit briefadvies op eigen initiatief uit omdat zijn leden geloven dat er een belangrijke rol is weggelegd voor een Vlaams NME-beleid. De Minaraad geeft hier aanbevelingen met betrekking tot zes mogelijke rollen.

Beleidsdoelstellingen, krijtlijnen en principes. Het Vlaamse NME beleid heeft als taak de doelstellingen van het NME-beleid vast te leggen, na consultatie met alle betrokken actoren. Hierbij hanteert het principe van overleg en participatie. Het Vlaamse beleid doet aan kwaliteitsbewaking en coördineert de educatieve werking

⁸ De Minaraad verwijst naar de vakoverschrijdende eindtermen, projecten als Milieuzorg op School, Ecocampus, ...

⁹ De Minaraad verwijst hiervoor naar het project Ecocultuur.

¹⁰ Zie advies 22/57 over Rio+20, de VN Wereldconferentie Duurzame Ontwikkeling in 2012, Rio de Janeiro, Brazilië, 26/09/2011.

¹¹ VSDO: Vlaamse Strategie voor Duurzame Ontwikkeling

binnen de beleidsdomeinen Leefmilieu en Natuur. Een belangrijke doelstelling is de bevordering van de beleidsintegratie naar andere beleidsdomeinen en bestuursniveaus. Het Vlaamse NME-beleid volgt de internationale aspecten en zet die om in beleid. Ten slotte wordt het wetenschappelijk onderzoek en andere evoluties binnen NME best op Vlaams niveau opgevolgd.

Netwerkfunctie. De ervaring leert dat het wegvalen van een Vlaamse coördinatie van het NME-netwerk kan leiden tot de desintegratie ervan. Het Vlaamse beleidsniveau is bovendien best geplaatst om de internationale NME-netwerken op te volgen en om meer samenwerking te stimuleren tussen de actoren van de NME-beleidscel en de actoren uit belendende beleidsdomeinen, bijvoorbeeld die bezig zijn met landbouweducatie.

NME-pakketten en -projecten. Het Vlaamse niveau kan sturen in de invulling van het NME-terreinwerk door globale doelstellingen te ontwikkelen voor NME-pakketten en het aanbieden van bijkomende vorming. De sturing en bijhorende kwaliteitsbewaking gebeurt door nauw overleg met betrokkenen.

NME-centra. Het Witboek Interne Staatshervorming reorganiseert het landschap van NME-centra in Vlaanderen. De Minaraad herbevestigt zijn standpunt terzake in zijn advies bij het Witboek Interne Staatshervorming¹². De Raad beklemtoont dat een Vlaams NME-beleid veel meer omvat dan de activiteiten van de verschillende NME-centra.

Milieuzorg op School (MOS). MOS is een succesvol NME-programma dat op het terrein door de provincies wordt begeleid. Het succes ervan hangt af van het overleg tussen het departement LNE, de provincies, verschillende organisaties en Vlaamse Onderwijsinstellingen, en meer in het bijzonder het Departement Onderwijs. Een belangrijke taak bestaat erin om informatie en leermiddelen te centraliseren en toegankelijk te maken. Het Vlaamse beleidsniveau heeft via de Stuurgroep impact op de inhoudelijke coherentie en het praktische beheer van het MOS-netwerk.

Professionalisering. Als NME en EDO belangrijk zijn, dan moet het domein ook verder geprofessionaliseerd worden om meer effect te hebben. Het Vlaamse NME-beleid kan hiertoe bijdragen door de eindtermen met betrekking tot de vorming van professionelen te bepalen.

5. Uitdagingen voor het Vlaamse NME-beleid

Om de rol waar te maken die de Minaraad in paragraaf vier vaststelde, dient op verschillende uitdagingen een antwoord geformuleerd te worden.

Hervormingen. De veranderingen (Witboek Interne Staatshervorming, personeelsveranderingen) en de uitdagingen (crisis) bieden kansen om het Vlaamse NME-beleid te hervormen opdat het zich ten dienste kan stellen van het streven naar een duurzame samenleving zoals vastgelegd in Pact 2020, in de VSDO, en overigens ook in de Grondwet en in talrijke internationale overeenkomsten.

NME en EDO. De Minaraad dringt erop aan om meer werk te maken van een betere en versnelde integratie van EDO-principes binnen NME. Dit kan door onder andere te investeren in de reeds aanwezige domeinexpertise van de dienst NME van de Vlaamse overheid.

¹² Zie advies 11/40 aangaande Witboek Interne Staatshervorming, paragraaf 16 p. 14.

Een “hardere” NME/EDO. Om een rol te kunnen spelen in de transformatie naar een duurzame samenleving moet NME en EDO investeren in haar capaciteit om invloed te hebben op hardere sectoren. De Minaraad denkt bijvoorbeeld aan het versterken van de synergieën tussen de kennis en ervaring met leren in functie van meer duurzaamheid van de NME-sector enerzijds, en de coachende aanpak van het programma Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen van het Departement Werk en Sociale Economie anderzijds. Maar ook de transitiearena’s zijn voorbeelden waar NME-kennis ingezet kan worden aangezien de transitiearena’s in hun experimenteel karakter vertrekken vanuit een lerende omgeving.

Het sociaal kapitaal voor een duurzame transitie. NME en EDO dient bij te dragen tot het ontwikkelen van voldoende maatschappelijk sociaal kapitaal zodat de transitiearena’s in de latere fase van maatschappelijke verbreiding voldoende draagvlak hebben.

6. Conclusie

De Raad concludeert dat NME/EDO-beleid op Vlaams niveau cruciaal is, o.a. als ondersteuning bij de maatschappelijke transitie die Vlaanderen de volgende decennia moet doorlopen waarbij zowel het economische, het sociale en het culturele systeem verduurzaamd moet worden. Om zijn rol te kunnen spelen, moet de sector zelf in transitie gebracht worden opdat hij klaar staat voor deze dienstverlenende uitdaging. Het Vlaamse Gewest heeft hierbij een initiërende, begeleidende en ondersteunende rol.

Hoogachtend,

Walter Roggeman
Voorzitter Minaraad